

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
บ้านนาบกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ความเป็นมา

ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ ทำให้พระองค์ทรงประสบปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรภาคอีสานว่าแร้นแค้นยิ่งนัก อีกทั้งการคมนาคมหลายแห่งทุรกันดารยิ่ง และถือได้ว่าการเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนั้น ทำให้ทรงได้รับรู้ข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญด้านการพัฒนา และเป็นรากฐานสู่การพัฒนา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อ วันที่ ๒ - ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคแรกอย่างทั่วถึง จึงเป็นที่ปลาบปลื้มปิติยินดีของมวลพลชนกรทั้งหลายนัก จุดกำเนิดศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จารึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับต้นเหตุปัญหาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากเอกสารข้อมูลส่วนพระองค์ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สำนักงาน กปร. (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) มีความตอนหนึ่งว่า

"...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เดิมเป็นป่าโปร่ง คนไปตัดไม้สำหรับเป็นฟืนและใช้พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม ป่าไม้ที่อยู่เหนือพื้นที่ถูกทำลายไปมาก จึงไม่มีน้ำในหน้าแล้ง น้ำไหลแรงในหน้าฝน ทำให้มีการชะล้าง (Erosion) หน้าดิน (Top Soil) บางลง และเกลือที่อยู่ข้างใต้จะขึ้นเป็นหย่อมๆ..."

พร้อมกันนี้ ได้พระราชทานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของดินบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานว่า "...เป็นดินทราย ดินเค็ม ขาดน้ำ..."

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ พระราชทานพระบรมราชวโรกาส ให้หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริจักรพันธ์ องคมนตรี และนายสุนทร เรืองเล็ก อธิบดีกรมชลประทาน พร้อมด้วย นายเล็ก จินดาสงวน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรมราชองครักษ์ สวนจิตรลดา ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นครั้งแรก โดยทรงให้พิจารณาวางโครงการ จัดทำ น้ำสนับสนุนโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานตามพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทดลอง งานพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ อันได้แก่ การพัฒนาป่าไม้ การเกษตรต่างๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งการดำเนินงานด้านเกษตรอุตสาหกรรม สำหรับเป็นตัวอย่าง อันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ ต่อไป และได้ให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ตาดไฮใหญ่ ที่พิกัด ๔๘ QUD ๙๖๑ - ๙๐๙ แผนที่มีมาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐ ระวัง ๕๘๔๓ III เพื่อจัดหาน้ำสนับสนุนศูนย์ฯ พื้นที่โครงการประมาณ ๑,๘๐๐ ไร่ ให้สามารถ ส่งน้ำใช้ทำการศึกษาและทดลองได้ตลอดทั้งปี

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จทอดพระเนตรตรวจสอบสภาพพื้นที่บริเวณ บ้านนาคเค้า และเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปถึงพื้นที่บริเวณที่จะก่อสร้างอ่างเก็บน้ำตาดไฮใหญ่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชดำริ ให้พิจารณานำน้ำจากอ่างเก็บน้ำตาดไฮใหญ่มาสนับสนุนพื้นที่ เกษตรกร บริเวณบ้านนาคเค้า และทรงคัดเลือกพื้นที่จัดตั้งศูนย์ ณ บริเวณบ้านนาคเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ด้วยพระองค์เอง เพื่อเป็นพื้นที่ ตัวแทนของภูมิภาคทั้งหมด ด้วยพื้นที่นี้มีลักษณะสภาพธรรมชาติแวดล้อม และวงจรชีวภาพที่คล้ายคลึงกับภูมิภาคโดยทั่วไปของภาคอีสาน

ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงถือกำเนิดขึ้น เพื่อเป็นแบบจำลองของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นพื้นที่ส่วนย่อย ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหา และศึกษาวิธีการพัฒนาของภูมิภาคนี้ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เป็นสถานศึกษา ทดลอง ด้านการพัฒนาทุกรูปแบบ และถ่ายทอดเทคโนโลยีแผนใหม่ให้แก่เกษตรกร
๒. เพื่อส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาและพัฒนาป่าไม้ในเขตปริมณฑลของศูนย์ฯ ภูพาน ด้วยระบบชลประทาน
๓. เพื่อการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจและนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าเกษตรกรรม
๔. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอาชีพทางการเกษตรต่างๆ เช่น กสิกรรม การประมง การปศุสัตว์ เป็นต้น